

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ՀՈՌՈՄՈՍԻ ՎԱՆՔ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ. — Հոռոմոսի վանքը կը գտնուէր Շիրակի գաւառի արեւմտեան մասին մէջ. Ախուրեան գետի աջ եզերքը, Անիէն մէկ ժամ հեռու: Գլխաւոր եկեղեցին կը կոչուէր Ս. Յովհաննէս, որ իր անունը տուած էր նաև ամբողջ վանքին. — Արէլ Արք. Մխրթարեանց, Պատմ. Հոռոմոսին վանաց, Վաղարշապատ, 1870, էջ 25: Ալիշան, Շիրակ, էջ 18: Բնաշխարհիկ Բառարան, Բ., էջ 218:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — Հոռոմոսի վանքը չինուած էր Բագրատունեաց Արաս թագաւորին օրով (929-953). Յովհաննէս Վարդապետի կողմէ, որ հռչակուած էր իր ողորմածութեամբ: Ռամկօրէն կը յորջորջուէր նաև Խօսալանք, մօտը գտնուող համանուն հայաբնակ գիւղին, կամ ոչ հեռուն տեանուող Խօշուն կոչուած գոյգ աշտարակներուն պատճառով: Այս վանքին շուրջը կը գրանւրին Բագրատունի թագաւորներէն ոմանց շիրիմները, ինչպէս Աշոտ Գ. Ողորմածի (+ 977) և Գագիկ Ա. Շահանշահի (+ 1020). — Ասողիկ, էջ 174: Սամուէլ, էջ 99: Կիրակոս, էջ 48: Վարդան, էջ 88: Շիրակ, էջ 18, 30, 31: Հայագատում, էջ 287, 329 (4): Բնաշխարհիկ, Բ., էջ 227:

Հոռոմոսի Առաջնորդներէն ծանօթ են հետեւեալները.

Կական ձեռագիրք, Մարդակազմութիւն Ապուստոլի, Հանդէս Ամսօրեայ, 1892, էջ 335: Հմտ. Յովնանեան, Հետգ. Նախն. Ռամկօրէնի, էջ 450):

Վերև հաւաքուած տեղեկութիւնները մեզի ալ իրաւունք կու տան Ասար Դպիր Սեբաստացիին նկատելու իր շրջանի արժեքաւոր գէմքերէն մին, որ գիտցած է իր ժամանակին գէթ մէկ մասը օգտակար գործնել իր պատկանած ազգին:

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

1. — Յովնանէս Վարդապետ, 936-968 թ. — Ասողիկ, էջ 174: Շիրակ, էջ 28:

2. — Սարգիս Վանանայր, 969-985 թ. — Մասնակցած է Անիի ժողովին, 969 թուին, որ գահընկէց բրաւ Վահանիկ կոթողկոտը. — Ասողիկ, 181: Շիրակ, 169:

Արշաճ պարսկ ամիրան կ'այրէ վանքը 982 թուին. — Ասողիկ, 188: Շիրակ, 169:

3. — Սողմոն Վանանայր, 986. — Շիրակ, էջ 28, 32:

Գագիկ Շահանշահ 1012ին կը չինէ Ս. Գէորգայ փոքրիկ տաճարը. — Մխրթարեանց, էջ 52-3:

4. — Անանիա Եպիսկոպոս, 1013. — Շիրակ, էջ 31-2, 32-3:

Հոս կը թաղուի Սարգիս Սեանցի կոթողկոտը, իր հրաժարելէն երեք տարի ետքը, 1022 թուին. — Լասարիկերացի, էջ 19: Ազգագատում, էջ 1179:

5. — Սարգիս Վանանայր, 1036. — Շիրակ, էջ 31:

6. — Յովնանէս Վանանայր, 1038: Սոյն թուականին Յովհաննէս Շահանշահ, որդի Գագիկ Շահանշահի, կը չինէ Ս. Յովհաննէս եկեղեցին հանդերձ ժամատունով. — Մխրթարեանց, 29-30: Տէր Մովսիսեան, Հայկ. երեք Մեծ վանքեր, 122: Յովսէփեանց, Հաւուց Թառ, 10: Խաղբակեանք, Բ., 82:

7. — Խաչատուր Առաջնորդ, 1174-81. — Մխրթարեանց, 41-2: Շիրակ, 21, 27: Յիշտ. Ձեռագրաց, էջ 484:

8. — Պետրոս Վանանայր, 1195. — Ինքը և իր ուխտակիցները հանդուցեալ վանահայրերու և եղբայրներու համար տարեկան պատարագ և աղօթք կը սահմանեն. — Շիրակ, 22:

9. — Մխրթար Վանանայր, 1198-1211. — Ականց գիւղէն ջուր բերած է վանք, 1198ին: Իր անունին կը հանդիպինք բազմիցս. — Յիշտ. Ձեռ., էջ 485 (թկ. 1181), 675 (676-8), 750 (թկ. 1211): Շիրակ, էջ 21 (թկ. 1198), 22, 23 (թկ. 1201):

10. — Դիմիտրի Առաջնորդ, 1218. — Մխրթարեանց, էջ 21, 31: Շիրակ, էջ 23:

11. — Անդրեաս Վարդապետ, 1222. — Շիրակ, էջ 21, 23:

Խոցողիկ Գրիգ ունի երկու արձանագրութիւն, 1228 թուականով. — Շիրակ, էջ 10, 23:

12. — Բարսեղ Աբխազիսկոպոս, որդի Աբրեկրիթայ, 1229—53. — Շիրակ, էջ 95: Իր առաջնորդութեան շրջանին, 1223ին, վաչէ և իր աժուսինը Մամա խաթունը կը չինեն նշխարատուն մը. — Մխրթարեանց, 47: Շիրակ, 24: Տէր Մովսիսեան, 110: Բարսեղ Աբխազիսկոպոսի անունին յաճախ կը հանդիպինք արձանագրութեանց մէջ. — Մխրթարեանց, 36: Շիրակ, 23 (թկ. 1229): Մխրթարեանց, 38: Շիրակ, 24 (1234): Շիրակ, 22 (1245): Մխրթարեանց, 32—3: Շիրակ, 24 (1246): Շիրակ, 20 (1247), 21 (1250), 25 (1251), 26 (1253):

Սիմեոն Գրիչ ունի մէկ արձանագրութիւն, 1266 թուականով. — Շիրակ, 26:

13. — Յովսէփ Առաջնորդ, 1269. — Շիրակ, էջ 28:

Իսրայէլ Գրիչ ունի մէկ արձանագրութիւն, 1273 թուականով. — Շիրակ, 22:

Ասիւծ Հագնսրեանց և իր աժուսինը Սեդա կը չինեն երկրորդ նշխարատուն մը, 1277ին. — Շիրակ, 25:

14. — Տէր Գաւիթ? 1305. — Շիրակ, էջ 22:

15. — Վանան Վանանայր, 1326ին չինած է աշտարակ մը և զանգակատուն. — Մխրթարեանց, էջ 21, 47—8:

16. — Ասեփանոս Վանանայր, 1336—47. — Շիրակ, 28: Յովսէփեանց Մի էջ, Հալէպ, էջ 37, 42:

17. — Գանիկ Վրդ. Տիգրանակերցի, 1685ին կը մարբէ Վանքը և կը նորոգէ Ս. Յովհաննէս և Կեղեցիին. — Մխրթարեանց, 18, 42: Շիրակ, 26:

18. — Եղիա Վրդ. Ալաւկերցի, 1751—+ 1755. — Շիրակ, էջ 28, ծնթ. 4:

19. — Յովհաննէս Եղա. Շամբեցի, 1788ին կը նորոգէ մեծ Կեղեցիին, պարխալը և զանգակատունը. նաև ջուր կը բերէ Մաւրիկայ գետակէն. — Մխրթարեանց, 18, 21, 49: Շիրակ, 27: Բնաշխարհիկ, Բ., 224:

20. — Աւետիք Եղիսկոպոս. — Շիրակ, էջ 28:

21. — Ասեփանոս Եղա. Չախալեան, 1829թ. — Շիրակ, 28:

22. — Նիկողոսյոս Եղա. Տէր Մարուգեանց, 1837. — Շիրակ, 173:

23. — Պետրոս Վարդապետ, 1851. — Մխրթարեանց, էջ 53:

Վարդան Վրդ. Օձնեցի, Կարսի Առաջնորդը, 1852ին նորոգութիւններ կը կատարէ Վանքին մէջ. — Արարատ, 1901, էջ 989: Բնաշխարհիկ, Բ., 224:

Գրիգորիոս Վարդապետ, 1868—71ին, աժրողջովին կը նորոգէ Վանքը. — Բնաշխարհիկ, Բ., 224:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ. — Հոսոսոսի Վանքին գրչի մշակներէն սակաւաթիւ անուններ միայն ծանօթ են. այսպէս,

Ա. — Յովհաննէս Քահանայ, Գրիչ, 1181—7, աշակերտ իր երէց եղբոր Վարդան միայնաորի. օրինակած է.

1. — Աւետարան, 1181ին, անցման գրով. — Յիշատ. Զեռ., էջ 484:

2. — Վեցորկից Գիրք, Բարսեղ Կեսարացոյ, 1187ին, հնագոյն բոլորգրով. — Յիշատ. Զեռ., էջ 517: Զեռ. Ս. Յ. Թ. 1801:

3. — Ժամանակագրութիւն, Սամուէլ Անեցւոյ, 1187ին, առանց յաւելումներու, հնագոյն բոլորգրով. — Զեռ. Ս. Յ. Թ. 1801:

Բ. — Մխրթար Սրդ. Անեցի, Գրիչ, ԺԲ. դարու զերջը. աշակերտ Յովանիսի. օրինակած է մէկ ժամանակագրութիւն Սամուէլ Անեցւոյ, առանց յաւելումներու. — Յիշատ. Զեռ., էջ 676:

Գ. — Աբրահամ Կազմող, 1211ին կազմած է մէկ Աւետարան. — Յիշատ. Զեռ., էջ 745: Սիւն, 1934, էջ 110:

Դ. — Իզնատիոս Գրիչ և Մանրանկարիչ, 1214—36. — 1232ին օրինակած է մէկ Աւետարան, երկաթագիր, մագաղաթի վրայ, Պատրոն Քառնոսի հրամանով. — Յիշատ. Զեռ., էջ 885:

Ե. — Գրիգոր Սրդ. Անեցի, Գրիչ, 1782ին օրինակած է մէկ Մեկնութիւն Սանմանաց Գրոց՝ Առաքել Սիւնեցւոյ. — Զեռ. Ս. Յ. Թ. 2023:

Ն. ԵՊՍ. ՆՈՎԱԿԱՆ

